

**ALMANACH VIA EVRASIA, 2016, 5.
СКОК В БЪДЕЩЕТО:
ГОЛЯМА ЕВРАЗИЯ ИЛИ ГОЛЯМА ЕВРОПА?
В ПАМЕТ НА ПРОФ. ХРИСТИНА МИРЧЕВА**

ISSN ONLINE 1314-6645

Дарина Григорова,
доцент, доктор по история
в Историческия факултет на СУ „Св. Климент Охридски”,
ръководител на Евразийския център „VIA EVRASIA” (ИФ на СУ)

**“БОЛЬШОЕ ВИДИТСЯ НА РАССТОЯНИИ”.
РУССКИЙ МИР И БЪЛГАРИЯ**

Какво представлява “Русский мир”? Проект, идеология, “руска цивилизация” или просто е руската диаспора извън границите на Руската федерация? Или замяна на панславизма с панрусизъм след 1991 г., ако говорим за външнополитически разлив на културно влияние, опит за “мека сила”, но с тромава бюрокрация? Тези въпроси не стоят на дневен ред в България, където малцина са чували за фондация “Русский мир”, може би повече имат представа от “Россотрудничество” и то заради финансовата мощ на тази структура, обратнопропорционална на ефективността ѝ на български и балкански терен.

Понятието “Русский мир” има различни интерпретации в самата Русия не само защото е нов, постсъветски термин, но и заради различните смисли, които влагат в него, от една страна, властта, а от друга, руската обществена мисъл в трите ѝ основни потока: консервативен, ляв и либерален, и от трета страна, Руската православна църква.

Руските гледни точки за “Русский мир”

1. *Официалната гледна точка, за която е характерен прагматизмът, е представена нееднократно от Сергей Лавров, за когото “Русский мир” е “безусловен външнополитически приоритет на Русия, което е фиксирано в Концепцията за външната политика на Руската федерация”. Под “Руский мир” се дефинира руската диаспора, или съотечествениците: “енергично да се отстояват правата на съотечествениците”, като се “придава голямо значение на взаимодействието с младежкото крило на диаспората”¹.*

У нас в София ежегодно се провеждат срещи на руски младежи, като конференцията, която за трети път ще проведат “младите съотечественици” през 2017 г., ще бъде под заглавието: “История России: вчера, сегодня, завтра”². Емигрантската диаспора, “Русия извън Русия”, представлява както старата емиграция, изгонена от болшевиките, така и руснаците, пръснати в постсъветското пространство след 1991 г., останали извън пределите на Руската федерация, общо 30 млн. споделят тази съдба.

Естествено е грижата на Русия да тях да е приоритетна особено след безвремието на Елцин, но проблемът е, че това е политика само за руснаците извън Русия, а не за българите, сред които живеят тези руснаци. Не се обръща внимание на младежите на страната домакин, независимо коя е тя, което спъва “меката сила” и я превръща в капсулирана сила, нищо лошо, но изолирана от местното население, тя не може да влияе. Концерти и прочее гастролиращи руски артисти не могат

---

¹ Лавров, С. В. Русский мир на пути консолидации. – Российская газета, 01.11.2015, № 6818 (247). <https://rg.ru/2015/11/02/lavrov.html> (5 юли 2017).

² Выступление Министра иностранных дел России С.В. Лаврова в ходе заседания Правительственной комиссии по делам соотечественников зарубежом, Москва, 23 июня 2017 года. – Министерство иностранных дел Российской Федерации. http://www.mid.ru/ru/foreign_policy/news/-/asset_publisher/cKNonkJE02Bw/content/id/2796053#sel=7:44:yvV,7:65:ZjU (5 юли 2017).

да заменят работата с младежите в страната домакин, а такава липсва, няма я с дребни изключения, които като хартиен отчет могат и да внушават присъствие, но всъщност симулират такава.

За сравнение – дори и чисто като изказ: “Русский мир” и “Америка за България” – разликата е чувствителна. Американската културнополитическа стратегия е ориентирана към българските младежи, цели се в българското образование, където има сериозно присъствие, а оттук и директно влияние. Друг е въпросът дали е Америка за България или де факто България за Америка – става дума за ефективна политика за разлика от руската такава.

Любопитен детайл от понятийния апарат на Сергей Лавров за “Русский мир” е промяната след присъединяването на Крим. Ако до 2014 г. терминът, който той използва, е “подкрепа” на съотечествениците, то след това говори за “защита”. Нюанс за “ценностите и идеалите” на “Русский мир”. Тук, разбира се, остава открит въпросът за Новорусия в Донбас – тя към кой свят принадлежи и на какво може да разчита – на подкрепа, да, на защита – не (по факт и по граници на руските възможности). Не случайно в Донбас в непризнатите ДНР и ЛНР наричат Русия “Голямата земя” (нещо като островно мислене, неизбежно породено от принудителната изолация, която ще трае дълго до легитимирането им).

2. *Обществената гледна точка* за “Русский мир” за разлика от прагматичния Кремълски подход е *идеологическа* – и като очаквания, и като страхове, различаващи се в зависимост от идейния лагер: консервативен, ляв или либерален.

Консерваторите на съвременната руска обществена мисъл имат дясно и ляво крило, които се сляха в едно по отношение на събитията в Украйна, присъединяването на Крим и защитата на държавата, сакрална и за двете, особено в атмосферата на т.нар. хибридна информационна война, този особен римейк на говоренето от времената на Студената война, но доста по-елементарен и като образи, и като концепции, своеобразна тържествуваща войнстваща неграмотност.

Левият традиционалист и “православен сталинист”, по негово признание, писателят Александър Проханов, директно заявява, че

“Русский мир” е идеология, която трябва да бъде формирана от Изборския клуб³.

Десният традиционалист и продължител на държавническата консервативна школа в руската историография Наталия Нарочницкая също подхожда идеологически към “Русский мир”, като нейна специфика е идеологизирането на Православието, по-специално на Руското православие: “Русский мир е алтернатива на Запада... Православна Русия и латинският Запад”⁴. Западът освен латински е и протестантски (в цялата си безформена пъстрота), както православни има и извън Русия. Идеологическият поглед обаче дори и на сериозен академичен професионалист е избирателен, опростява лагерите, не се вглежда в тънкостите. В този дух Н. Нарочницкая често употребява съчетанието “русский код”, което напомня на патриотичен дарвинизъм. Струва ми се, че много по-силно от “руски код” и със същия смисъл би било понятието “русская самость”.

Левият консерватор, писателят и военният пълководец от ДНР Захар Прилепин дава своето разбиране за “Русский мир”: “изгубеното състояние на мир”, който е за всички, не само за руснаците. За Захар Прилепин Донбас е неизменна част от “Русский мир”, която подлежи на защита, а не само на подкрепа, и той с делата си доказва възгледа си, защото е доброволец в нестихващата гражданска война в Украйна, заел страната на донбаските граждани, атакувани от Киев. “Хората,

---

³ *Александър Проханов*: “Изборский клуб — это собрание интеллектуалов, лучших представителей “русского мира”, которые собрались из разных сфер для создания самой идеологии “русского мира”. – В: Русский мир под запретом. – Свободная пресса, 7 мая 2016 г. <http://svpressa.ru/politic/article/148115/> (5 юли 2017).

⁴ *Наталия Нарочницкая*: “Русский мир — альтернатива Западу, это и вызывает такую ревность по отношению к нам. Православная Россия и латинский Запад — представители одной христианской цивилизации. Каждый из нас по-своему выразил главный вопрос Евангелия — искушение хлебом и властью. Мы, словно кузены, отношения между нами напоминают отношения разошедшихся членов некогда одной семьи — отсюда и ревность. Ведь на Западе никто не призывает арабский мир или Китай стать такими, как они. А вот Россия обязательно должна себя переделать. Но это невозможно: она содержит в себе и общность с Европой, и собственную индивидуальность, этот дискурс останется навсегда. С этим должны смириться и на Западе, и у нас”. – В: *Медведева, Т.* Наталия Нарочницкая: “Русский мир альтернатива Западу, и это вызывает ревность”. – Газета Культура, 03.09.2015. <http://portal-kultura.ru/articles/person/119119-nataliya-narochnitskaya-russkiy-mir-alternativa-zapadu-i-eto-vyzyvaet-revnost-/> (5 юли 2017).

произнасящи “Стига сме хранили Кавказ”, по нищо не се отличават от тези, произнасящи “Стига сме хранили Донбас”⁵.

И все пак руски или славянски е “Русский мир”?

Позицията на Руската православна църква чрез патриарх Кирил е: “източнославянски”: “Русский мир” е “източнославянска цивилизация” и синоним на понятието “Руска земя”, която включва Велика, Мала и Бяла Рус. “Русский мир” не е Руската федерация, той е и украински, и беларуски, и води началото си от Кръщението на Рус. “Отворете “Повест временных лет”, в самото начало са думите “откъде тръгва руската земя”. Там не се споменават Украйна, Русия и Беларус, там е Руската земя”⁶.

С Православието като основа на “духовен патриотизъм”⁷ свързва “Русский мир” и консервативният писател със слабост към източната философия, дисидентът, завърнал се в нова Русия, Юрий Мамлеев, чиято историософия за руската тайна и “руската непознаваемост” е синтезирана в последната му книга “Русия вечна”⁸. Мисията на Русия е в нравствената революция.

---

⁵ Захар Прилепин: “Русский мир” - это, конечно же, не только сообщество русских людей. Русский мир - это как раз то состояние, где войны быть не может. Мир в прямом смысле. Состояние русского мира потеряно накануне 91-го года. Надо искать”. – В: “Русский мир” – это, мир в прямом смысле. Захар Прилепин об избирательном гуманизме “прогрессивной общественности”. – Мемориал. 9 август 2014 г. <http://old.memo.ru/d/207432.html> (5 юли 2017).

⁶ Святейший Патриарх Кирилл: “Нет ничего более далекого от истины, чем отождествлять Русский мир исключительно с Российской Федерацией”. – В: Официальный сайт Московского Патриархата, 20 июля 2015 г. <http://www.patriarchia.ru/db/text/4164499.html> (5 юли 2017).

⁷ Юрий Мамлеев: “Этот патриотизм, основанный на отношении к православию, к нашей культуре, к нашей душе, независим даже от политического патриотизма, от национального патриотизма, который тоже необходим, но духовный патриотизм образует особый вид патриотизма, который не зависит от того, плохо ли жить в стране, хорошо ли, потому что он является патриотизмом духа, патриотизмом сферы, которая не зависит от политики, от того, кто нами правит и так далее”. – В: Статя о России Вечной, Юрия Мамлеева в Московском государственном университете на факультете философской антропологии. 27 май 2015 г. <http://www.mamleev.ru/stati/stati/statya-o-rossii-vechnoi-yuriya-mamleeva-v-moskovskom-gosudarstvennom-universitete-na-fakultete-filosofskoi-antropologii> (5 юли 2017).

⁸ Мамлеев, Ю. Россия вечная. М., 2011.

Либералната гледна точка за “Русский мир” е предимно обременена с неразбиране, страхове (почти фобии) и скепсис.

Владимир Познер, популярният от съветско време либерален журналист и писател, откровенно заявява: “не мога да разбера какво е това “Русский мир” и защо трябва да се пише с главна буква?”⁹. Вместо “Россотрудничество” той предлага Пушкински институт, какъвто има, но е прав за културната енергия на Пушкин, несравнима с цялото чиновничество войнство на руската бюрокрация, отговорна за “меката сила”.

Либералният общественик, режисьорът Даниил Дондурей, проявява особена фобия към понятията “Русский мир” и “русскость”, окачествявайки ги като замяна на “съветското”, и свързвайки ги с държавата като “супер мегаценност, над всички ценности ценност”¹⁰.

Либералният анализатор и журналист Фьодор Лукянов разглежда понятието “Русский мир” като неосъществена идеология: “като че ли създава идеологическа база, но само като че ли, а на дело не”. Лукянов свързва “Русский мир” с присъединяването на Крим и с провала в Новорусия. Той предлага термина “секюритизация на концепцията за Русский мир”, като се позовава на коментара на Дмитрий Песков от 7 март 2014 г., че “президентът на Русия Владимир Путин е гарант на сигурността на руския свят/мир”, оттук и “секюритизация”. Подобно на Даниил Дондурей, Фьодор Лукянов също идентифицира “Русский мир” със “съотечествениците” от момента на присъединяването на Крим и оттук

---

⁹ Познер, В. Интервю с Вячеслав Никонов, ръководител на фондация “Русский мир”. – В: Познер. Первый канал, 22 юни 2015 г. https://www.youtube.com/watch?v=eD4ZlaM_1Cw (5 юли 2017).

¹⁰ Дондурей, Д. Картина мира: Россия или русский мир? Беседа в рамках гефтеровского цикла “Возобновление русского”. Август, 2016. <http://gefter.ru/archive/22103> (5 юли 2017).

вече го възприема като “националистическа реторика за възраждането на Русия и нейният реванш в постсъветското пространство”¹¹.

“Руски” или “русийски” свят/мир?

За Кремъл “руски” и “русийски” не си противоречат, а се допълват, донякъде това съвпада с гледната точка на консервативния дисидент Александър Солженицин, който отхвърля само понятието “русиянин”¹².

Какво е Русский мир за България?

Външното разбиране, или по-скоро неразбиране, граничи с неяснотата “руски” или “съветски” свят за Източна Европа като част от съветската сфера на влияние, т.е., дали Русия ще се ограничи с постсъветското пространство или естествено ще се ориентира и към постсоциалистическото такова? Това, че Руската федерация и Съветският съюз идеологически са противоположни е факт, но геополитически има ясно заявена официална приемственост.

Струва ми се, че за България и за балканските славяни по-добре би звучало “Славянский мир”, отколкото “русский”, защото така биха се приобщили и българите, и би се преодолела изолационистката политика, насочена само към руснаците извън Русия. Разбираеми са страховете на Русия да не бъде обвинена в реставрация на панславизма, но така или

---

¹¹ *Фьодор Лукьянов*: “Русский мир это некая идея, которая вроде бы создает идеологическую базу. Вроде бы – потому что на деле не создает. [...] Какая будет в итоге идеология и будет ли она, я не знаю, но, мне кажется, что русский мир как флаг российской политики в Евразии в прошлом году [2014-а] начался и закончился”. – В: Федор Лукьянов: “Русский мир как флаг российской политики в Евразии в прошлом году начался и закончился”. – Интернет-газета Zonakz, 10 юли 2015 г. <https://zonakz.net/2015/07/10/fedor-lukjanov-russkij-mir-kak-flag-rossijskojj-politiki-v-evrazii-v-proshlom-godu-nachalsja-i/> (5 юли 2017).

¹² *Александър Солженицин*: “Русском — или российском? В нашем многонациональном государстве оба термина имеют свой смысл и должны соблюдаться. [...] И “российский” и “русский” — имеет каждое свой объём понимания. (Лишь слово “россиянин”, может быть и неизбежное в официальном употреблении, звучит худосочно. Не назовёт себя так ни мордвин, ни чуваш, а скажут: “я — мордвин”, “я — чуваш”). [...] Великая Русская Катастрофа 90-х гг. [...] Катастрофа и в расслоении русских как бы на две разных нации: огромный провинциально-деревенский массив — и совсем на него не похожая, иначе мыслящая столичная малочисленность с западной культурой”. – В: *Солженицын, А.* “Русский вопрос” к концу XX века. – Новый мир, 1994, № 7. http://magazines.russ.ru/novy_mi/1994/7/solgen.html (5 юли 2017).

иначе “Русский мир” е своеобразен минимализиран панславизъм в панрусизъм.

За азиатските партньори на Русия от евразийското пространство “Русский мир” е добре да се замени с “евразийски свят”, за да не се стига до напрежение, каквото имаше в Казахстан след “руската пролет” от 2014 г. и надигналите глас руски националисти, припомнящи дадените от съветско време територии на казахстанската република.

Русия трябва да е гъвкава и паралелно с интересите на руснаците извън територията ѝ да популяризира себе си чрез приобщаване на образовани младежи от всякакви националности. Меката сила на Русия трябва да е с моцартовата лекота на Пушкин, а не с неповратливата бюрокрация, помпозни юбилеи, между които затишие и предимно планирани икономически хоризонти. Любимият въпрос на бюрократите: “а каква е целесъобразността?” популярност не гради, а и на Русия не икономиката, а културата е била винаги и ще бъде сила на въздействие, оттук и на разширяване на “Русский мир”. И тук няма “целесъобразност”, защото не може да се сведе до попълване на икселска таблица. “Русский мир” не трябва да е проект, а стратегия.

Исторически фактори за “Русский мир” в България и на Балканите

От една страна, това са Православието, Освобождението на България – вяра и кръв, архетипна сила, която никой политик не може да изтрие с никаква идеология.

Руски пласт – изтънен, но с дълбоки корени, е бялата емиграция в България и Сърбия, оставила трайни културни и духовни следи, поддържащи руско-българската връзка жива през Православието.

Оттук идва и тихата сила на църковната дипломация, връзката на Българската православна църква с Руската православна църква – видим пример е канонизирането на общ светец – св. Серафим Софийски, в ситуация на геополитическа враждебност, хибридна информационна война с натрапчива русофобия – политическа анти-среда, безсилна обаче пред живото общуване на двете Църкви.

В България има “руски комплекс”, избуяващ на всеки 3 март – ирационалните страсти на русофили и русофоби. Отношението към Русия

се е превърнало в маркер за политическа и културна идентификация още от 1878 г. и до днес: “кажи ми какво мислиш за Русия и ще ти кажа какъв си!”. Русофилията на част от българите обаче е едновременна със съветофобия, както и обратното – съветофилията пък доминира в друга част от българите. Съветският фактор след 9 септември 1944 г. прави границата между русофобия и съветофобия тънка, същото е и с русофилията и съветофилията. Общото е идеологическият подход и на двете страни, стигащ дотам, че не правят разлика между 9 май и 9 септември.

В Русия има “европейски комплекс”, който е маркер за политическа и културна идентификация според Запада: западници и славянофили, либерали и почвеници, споровете са до днес от времето на Петър и неговия “прозорец към Европа”.

Ако за България ирационален ориентир е Русия (или по-скоро представата за Русия), то за Русия това е Европа (в руската представа).

Геополитически фактори за “Русский мир” в България и на Балканите

Неизменни за нас като гравитацията остават *регионалните фактори*: Турция и Русия. Балканите са бойното поле на културно-идеологическото влияние на “Русский мир” и на “Тюркския/Туранския свят”, на две империи с дълга памет и исторически опит за изненадващо геополитическо събуждане и специфичен интерес към Балканите. Постсъветското пространство частично покрива постосманското и оттук – сблъсъкът на светове, на образи за минало и за бъдеще.

Настоящето не е прерогатива на идеологията, за нея то не съществува, потапя или назад, или напред в несъществуващото, за да догонваш и да не стигаш.

Глобалните фактори: САЩ и Русия превръщат Балканите в поле на сражение между рах Americana и рах Rossica – двете свръхдържави от времето на Студената война, които са обречени да си партнират в световни конфликти, от една страна, и да воюват в регионални битки, от друга.

Защо “Русский мир” не е руска идея?

Въпросът може да звучи парадоксално, но отговорът е прост: “Русский мир” не е месианска идея и в този смисъл – не е руска, т.е., ще бъде нетрайна като полски цвят.

Руската идея, която може да привлече света, е “защитата на слабите срещу силните”, по точното определение на Александър Панарин: “Русия има едно загадъчно свойство, да сплотява слабите срещу силните. Руското призвание в света е да унижи силния заради неговата наглост”¹³. Панарин е наследник в това отношение на философа Владимир Соловьев, за когото Русия е тази, която може и трябва да въстане срещу “равенството на всеобщата ситост”¹⁴.

Рано или късно Русия ще бъде принудена от обстоятелствата на историческата си съдба да го направи, защото в противен случай ще бъде усвоена като пространство на богати ресурси, където руснаците и русияните ще са ненужни като аборигени, измамани от глобалистката мечта за “равенство на ситите”.

*Славянские ль ручьи сольются в русском море?
Оно ль иссякнет? вот вопрос.
И нашей кровью искупили
Европы вольность, честь и мир?*

*Иль нам с Европой спорить ново?
Иль русский от побед отвык?
Пушкин*

За Русия не е ново да спори с Европа [Запада], нито руснаците са отвикнали да побеждават. Губят обаче на фронта на “меката сила”, а тя може да печели войни, преди още да са започнали...

---

¹³ Панарин, А. Слабые против сильных. Последнее интервью. 03 март 2005 г. – Русская народная линия. http://ruskline.ru/monitoring_smi/2005/03/03/slabye_protiv_sil_nyh/ (5 юли 2017).

¹⁴ Соловьев, В. С. Три разговора. – в библиотеке “Вехи”. <http://vehi.net/soloviev/trirazgov/index.html> (5 юли 2017).

ALMANACH
VIA EVRASIA

5

2016

СКОК В БЪДЕЩЕТО:
ГОЛЯМА ЕВРАЗИЯ ИЛИ
ГОЛЯМА ЕВРОПА?

В ПАМЕТ НА ПРОФ. ХРИСТИНА МИРЧЕВА

ea
VIA EVRASIA
евразийски център

**ALMANACH VIA EVRASIA, 2016, 5.
СКОК В БЪДЕЩЕТО:
ГОЛЯМА ЕВРАЗИЯ ИЛИ ГОЛЯМА ЕВРОПА?
В ПАМЕТ НА ПРОФ. ХРИСТИНА МИРЧЕВА**

VIA EVRASIA
евразийски център

